

прегледни рад
достављен: 7. 4. 2022.
прихваћен за објављивање: 10. 9. 2022.
УДК 328.185
342.7

Др Драган БАТАВЕЉИЋ*
Др Ратомир АНТОНОВИЋ*
Драган ИЛИОСКИ*

ПОЛИТИЧКА КОРУПЦИЈА, КАО БИТАН ФАКТОР КРШЕЊА ЉУДСКИХ ПРАВА

Апстракт

Однос политике и корупције је увек био јасно изражен и свеprisутан. Политика се сматра генератором корупције, а политичари најкорумпиранијим делом друштвене заједнице. У политици и политичким круговима се одвијају најкорумпираније радње, циркулише прљав новац који има порекло у корупцији, који се потом реинвестира у политичке активности, финансирање политичких кампања и рад политичких партија. Наравно, добар део тог новца заврши у фондовима појединаца, истакнутих политичких фигура и носилаца високих функција. У раду се аутори баве корупцијом као друштвеном и криминолошком појавом, али и мерама сузбијања корупције и борбе против коруптивних радњи.

Кључне речи: људска права, политика, странке, корупција, кампања.

1. УВОД

Проблем корупције, како на националном, тако и на међународном плану, представља једно од кључних питања на плану борбе против организованог криминалитета. Врло је значајно питање и у шта се реинвестира новац који потиче из сумњивих извора, као и начин како се он интегрише у легалне оквире. Ту мислимо, пре свега, на тзв. „прање новца“, чији су механизми веома разгранати и имају тенденцију сталног усавршавања, јер доноси изузетно велики профит. Зато је један од основних задатака, како сваке

---

* Редовни професор, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, bataveljic@jura.kg.ac.rs.

* Доцент, Факултет за право, безбедност и менаџмент "Константин Велики", Ниш; Универзитет "Унион – Никола Тесла", Београд, antonovicr@gmail.com.

* Дипломирани правник.

државе понаособ, тако и целе међународне заједнице, да се перманентно боре против свих облика корупције, а посебно на сузбијању политичке корупције. То могу учинити само заједничким радом и сарадњом одговарајућих институција, ради благовременог откривања и успостављања јаким и стабилних механизма превенције. У тој борби, посебно место заузимају крајњи извршиоци, тј. лица која морају да располажу посебним знањима, ради превенције политичке корупције, прања новца и других облика криминогеног понашања.

2. ПОЈАМ КОРУПЦИЈЕ

Постоје бројне дефиниције корупције. Најпре треба издвојити дефиниције које су дали антички мислиоци попут Платона, Аристотела, Полибија, Монтеѕкјеа, који су корупцију дефинисали као кварење власти и владање које није у јавном интересу и интересу политичке заједнице. Са друге стране, Русо и Макијавели су корупцију видели као људско кварење и поништавање свих људских вредности и врлина.

Савремене дефиниције корупције полазе од тога да се корупција може окарактерисати као „девијантно понашање појединаца у односу на њихову формалну улогу“¹. Ако се полази од економске користи, онда се корупција може дефинисати као средство „максимизације профита кроз кршење законских и моралних норми“². Такође, корупција представља и коришћење јавних добара у личне сврхе.

По дефиницији Светске банке, корупција је злоупотреба јавних ресурса зарад личних интереса³. Такође, и новији теоретичари усвајају део раније датих дефиниција, кроз извесне промене њихове садржине, али уз одржавање појма девијантног понашања, које се квантификује у односу на формалну друштвену улогу. Има и оних, који указују на много важнију последицу коруптивног деловања, а то је изазивање неравнотеже у непристрасности, која је у односу државна власт – грађанин од виталне важности.

Корупција представља један комплексан феномен. Иако на први поглед делује као искључиво правни, корупција представља проблем који се тиче многих сегмената друштва. Тако, корупција погађа економију и економски просперитет и развој сваког друштва, привреду и привредни живот, образовање, здравство, културу, сферу запошљавања, професионалног напредовања и националне безбедности, али пре свега област људских права и

---

¹ Б. Савић, „Корупција, начини испољавања и сузбијања у јавном сектору“, *Безбједност - Полиција - Грађани*, година XI, бр. 3–4, 2015.

² *Ibid.*

³ Н. Јеринић, *Заштита узбуњивача у циљу борбе против корупције – докторска дисертација*, Универзитет у Београду, Београд, 2020.

слобода. Зато ћемо у овом раду настојати да укажемо на све ове негативне последице, пре свега, политичке корупције.

Корупција би се могла одредити као однос у којем долази до незаконитог коришћења друштвеног и државног положаја и моћи у циљу стицања противзаконите користи, што значи да она представља злоупотребу јавних овлашћења ради личне користи. Филозофски посматрано, корупција је одраз моралне и духовне нечистоће и одступање од идеала. Под корупцијом треба подразумевати примање и давање мита, проневеру и трговину утицајем, док је корупцији врло близак појам прања новца. Корупција и прање новца се налазе у односу тесне повезаности, јер се кроз корупцију долази до незаконито стеченог новца, а прањем новца се тако стеченом новцу утире траг, са тенденцијом његове интеграције у легалне финансијске токове.⁴

Још једна дефиниција, цитирана чешће него било која друга, јесте дефиниција организације *Transparency International (TI)*,⁵ глобалне невладине организације, која је специјализована за борбу против корупције. Дефиниција корупције ове организације гласи: „Злоупотреба поверених овлашћења ради стицања приватне користи.“⁶ Та дефиниција покрива сваку злоупотребу поверене власти, па самим тим обухвата и корупцију у приватном сектору, на пример када директор злоупотреби поверење које су му указали акционари. Тај тип корупције, о коме се говори и као о корупцији из приватног у приватно, све више постаје тема међународних расправа, док је почетком деведесетих година прошлог века, знатно већа пажња била посвећивана корупцији из приватног у јавно.

Чин корупције одвија се онда када одговорни појединац или странка прихвати незакониту корист или награду, или прекрши правила о сукобу интереса. Ту се може радити о новцу, о награди у природи или о некаквом другом виду користи. Корист не мора бити за појединца лично, већ може бити и за неког другог или за, на пример, политичку странку или интересну групу. Одговорно лице, онда, злоупотребљава своја службена овлашћења, тако што другима пружа услуге које им не припадају или само обавља своју дужност и за то добија награду која му не припада.

---

⁴ М. Милошевић, Р. Антоновић, “Корупција као сметња друштвеном развоју Републике Србије“, *Међународна научна конференција Друштвено-економски развој и безбедност заједнице са акцентом на град Ваљево и Колубарски округ*, Ваљево, 2019, 105-107.

⁵ Додатне информације могу се наћи на веб-страници: www.transparency.org, 5.10.2021. године.

⁶ Наведено према: С. Вујовић, Т. Вујовић, „Мито и корупција на мапи света и Србије“, *Економски погледи*, Vol. 16, бр. 1, 2014, стр. 160.

На крају Бенарци дефинише корупцију као „инцидент у коме бирократа (или изабрани функционер) крши неко правило да би остварио приватну корист”.⁷ Иако та дефиниција покрива већину различитих типова коруптивних радњи, и она се усредсређује искључиво на државног службеника, односно службено лице, то јест на онога ко је корумпиран; ни та дефиниција не обухвата овде описану могућност да службено лице ту незакониту добит не стиче за себе самог.

3. ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ КОРУПЦИЈЕ

Корупција као друштвена појава има дуг еволутивни пут, а својствена је многим друштвеним порецима. Постоји група аутора који сматрају да је корупција била увек присутна, али да је постојао различит приступ у њеном поимању и доживљају манифестације њених последица, како по друштво као целину, тако и по сваку индивидуу у друштву, као јединку. Такође, о самим последицама корупције се може говорити како са општег, тако и са посебног аспекта, а управо кроз анализу последица корупције, долази се и до њеног дефинисања. Веома важно место у изучавању корупције и њених последица свакако заузима и однос државе и законодавства према корупцији, њеним појавним облицима и последицама.

Да корупција не датира од периода транзиције и савремене цивилизације, сведоче и разни примери из историје. Иако се нама данас чини да је корупција плод лоших режима, лошег законодавства или неморалности, која је данас свеprisутна, примери још из античког доба нас у томе демантују. Од настанка људског друштва, те са првим цивилизацијама, социјалним и економским раслојавањима, јавила се потреба за коруптивним делатностима и стварањем терена за одређену повластицу одређеним појединцима, који су заузимали значајније позиције у друштву. Дакле, са настанком државе са једне и права са друге стране, паралелно се развија и корупција. Још се и Библија бавила проблемом корупције, истичући да она ослепљује мудре и преокреће речи праведника.⁸

У децембру 1997. године холандски тим археолога у Раки, у Сирији, пронашао је око 150 плочица са текстом на клинастом писму, који упућује на то да је локалитет био административни центар асирске цивилизације почев од XIII века п.н.е. Пронађена је посебна архива, која можда одговара савременом

---

⁷ А. Banerjee, R. Hanna, S. Mullainathan, „Corruption”, 2011, economics.mit.edu, 5.10.2021.

⁸ Д. Петровић, „Корупција – дефиниција и историја корупције кроз векове“, Башта Балкана, <https://www.bastabalkana.com/2012/02/korupcija-definicija-i-istorija-korupcije-kroz-vekove>, 08.10.2021.

„министарству унутрашњих послова“, са подацима о томе како су запослени примали мито, укључујући имена високих службеника и име асирске принцезе.⁹ Такође, корупција је била присутна и код Илира, старих Грка и Македонаца, а у Картагини државне функције су добијали они који дају мито.

И Римљани су се суочавали са корупцијом, па су имали правила, односно законе у циљу њеног спречавања и сузбијања. Због тога не изненађује чињеница да је, као друштвено негативна појава, корупција била дефинисана већ у Римском праву (*Lex Julia Reputandae*). Кривично дело корупције било је дефинисано као давање, примање или тражење користи, са намером да се утиче на службеника у вези са његовим послом. Тек са развојем Римског царства, са постизањем војне, политичке и моћи у међународним круговима, као и са развојем чиновничког и административног апарата, који постаје све бирократизованији, све су чешће појаве чињења некаквих поклона државним чиновницима ради обављања оних послова које је чиновник морао, односно није смео да учини у односу на оно лице које му ја приредило какав поклон. Такође, у Римском царству је корупција била довођена у тесну везу са политиком, те је један од заступљенијих облика корупције била тзв. политичка корупција, којом је утицано на то ко ће се бавити политиком, ко ће бити предлаган и кандидован на високе државне функције. Кроз коруптивне радње је утицано да се појединцима онемогући кандидовање на високе државне позиције, чиме се директно утицало на политички живот и доношење круцијалних политичких одлука у Царству.¹⁰

С обзиром на то да је Римско царство имало један од најразвијенијих правних поредака и законодавних система у том античком периоду, корупција је третирана на адекватан начин, као инкриминисана делатност, а били су разрађени механизми у борби против корупције. Тако се интервенисало прво подношењем приватних тужби, кроз поступак назван *quaestiones* (судска истрага)¹¹. Поступак је вођен за крупне преступе у политичким споровима – примање мита на рачун провинције или због покушаја да се онемогући кандидовање на изборима за магистратуру – изборни преступи. Услед бројних злоупотреба и веома раширене корупције, римски Сенат је почео да предузима мере за њихово сузбијање. Касније је донесен закон којим је за починиоца корупције предвиђена накнада штете у двоструком износу и губитак политичких права (*Lex Servilia*). Законик на XII плоча је нарочито говорио о

---

⁹ Р. Антоновић, „Настанак и развој корупције“, *Интермекс, Правни информатор*, бр. 9/2017, Београд, 2017, 20.

¹⁰ И. Јармаз-Рескушић, „Судска корупција у републиканском Риму“, Правни факултет у Загребу, 2014, 58.

¹¹ Н. Деретић, „Различити облици корупције у правној историји“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 1, 2012, 406.

судијској корупцији којом се за судију или арбитра правоваљано одређеног за суђење предвиђа капитална казна ако би примио новац за изрицање пресуде на штету једне од парничних страна које су му властити спор повериле на решавање. Међутим, те мере нису биле ефикасне управо због чињенице да су злоупотребе вршили претежно чланови Сената и високи државни чиновници. Дакле, још у том период је постојала јасна спрега вршилаца државних функција са корупцијом и, с тога је корупција била предодређена на успех.¹²

У Западном Римском царству, корупција је довела до осиромашења државне касе, јер су од обичних грађана наплаћивани енормно високи порези, који су они са великом муком плаћали, али новац који је био прикупљен на овај начин није стизао до централне касе, јер су државни чиновници, почев од оних са дна административне лествице, па до самих министара, узимали исти ради подмирења својих великих прохтева и ради подмирења трошкова луксузног живота. Стога, некад моћно Римско царство доживљава велики крах, разорено што честим ратовима и нападима споља, тако и услед унутрашњих проблема, међу којима је корупција заузимала значајно место. Лични интереси, потреба за енормним богаћењем и ужитком су најпре дали замајац у развоју корупције, да би резултирали тоталним крахом једне од најразвијенијих античких царстава, са најразвијенијим правним поретком, који је парадигма за настанак савременог права.

4. ОБЛИЦИ КОРУПЦИЈЕ

Корупција се може манифестовати на врло различите начине, а оно што је од значаја за саму корупцију јесте у којим сегментима и на који начин она настаје. Најпре, кад се говори о корупцији, говори се о подмићивању или давању мита. Да ли се корупција и мито могу ставити под исто значење или ипак међу њима постоје разлике. *Подмићивање* је плаћање за стицање користи која не припада ономе ко је стиче, као што је фиксни износ, проценат или пословни уговор или нека друга врста услуге у натури пружене неком службеном лицу да би оно предузело неке радње или да би се уздржало од предузимања неких радњи у обављању својих званичних дужности. Ово је једна врста подмићивања; то је незаконито тајно плаћање у замену за учињену услугу. Овај израз се користи да би се описала незаконита добит стечена кроз пружање неке посебне услуге.

Проневера такође представља вид корупције; то је крађа јавних средстава коју врши лице коме су поверена одређена овлашћења. За разлику од осталих видова корупције, за проневеру је потребно само једно лице.

---

¹² М. Виле, *Римско право и његова актуелност*, Чигоја, Београд, 2001, 87-88.

Носиоци службених овлашћења могу вршити проневеру тако што ће плански и систематски користити свој политички положај да стекну, обезбеде и прошире своје приватно богатство.¹³

Непотизам је посебан облик корупције којим су обухваћени рођаци, чланови уже или шире породице. Делови Балкана на југу Европе, као и афричка друштва, често се наводе као примери региона у којима је непотизам широко распрострањен, зато што припадништво одређеној породици или клану (племену) представља важну чињеницу, као и лојалност породици или племену и очекивања која то припадништво носи. Непотизам утиче на демократске системе: када се, на пример, послови и функције додељују неквалификованим лицима, последица може бити да ти системи постану неефикасни. Непотизам такође подрива поверење у правичност утврђених процедура и прописа.

Пантофлажа је посебан облик корупције код којег је, у условима несагласја општег (јавног) интереса и интереса “пословног света”, лице које одлази са јавне функције ради запослења у приватном сектору својим деловањем у време вршења јавне функције на различите начине погодвало свом новом послодавцу или му предаје, или боље рећи “продаје” информације и знања које је стекло вршећи јавну функцију, а која најчешће представљају државну, службену или пословну тајну, делујући тако на штету јавног интереса. Код пантофлаже је реч о две врсте злоупотреба које пантофлер може да чини или алтернативно или, можда чешће, кумулативно. Прва је злоупотреба привилегије одлучивања током вршења функције, када се будућем послодавцу или ранијем (и будућем) послодавцу погодује или му се омогућава стицање користи тзв. вршењем власти од стране будућег пантофлера. Прву злоупотребу функционер може да чини само док је на функцији, док “врши власт”. Друга злоупотреба је злоупотреба привилегије на информације. Она подразумева “неовлашћену употребу оних чињеница које службено лице сазна захваљујући свом службеном положају или у обављању службе, ради привилеговања одређеног физичког или правног лица”¹⁴ и њу пантофлер може да чини како током вршења функције, тако и пошто му функција престане.

Изнуда, као и проневера, представља облик корупције у коме само једна страна извлачи корист. Постоје извесна неслагања око тога шта се све сматра изнудом. По правилу, о изнуди је реч када постоји озбиљна претња

---

¹³ С. Јовановић, *Доказивање кривичних дела корупције и прање новца*, Факултет за инжењерски менаџмент, Београд, 2019, 15-18.

¹⁴ Д. Милић, “Пантофлажа као посебан облик сукоба интереса јавних функционера у правном систему Републике Србије”, *Свеска за јавно право*, Фондација за јавно право, год. 9, Београд, 2018, 55-57.

животу и физичкој добробити појединца или његове породице. Рекетирање представља типичан пример изнуде, баш као и претња силом или употреба силе којој прибегавају припадници војних или паравојних јединица како би изнудили новац и као предуслов који се поставља да би неки појединац или компанија могли да обаве неки посао. Изрази „уцена“ и „изнуда“ често се користе као синоними, зато што се у кривичном праву могу применити олакшавајуће околности када је реч о изнуди. Међутим, иако изнуда јесте вид уцене, не може се рећи да је свака уцена исто што и изнуда. Изнуда представља ситуацију из које се лице према коме се изнуда врши не може тек тако извући, док у многим случајевима уцене уцењивано лице има такву могућност.¹⁵

Трговина утицајем означава ситуацију у којој јавни функционер или лице на службеном положају на коме ужива одређена овлашћења, као што је судија, размени с припадником јавности неку корист која му не припада. Службено лице може обећати да ће искористити свој реални или наводни утицај да би другом лицу омогућио стицање користи у замену за новац или неке друге повластице или услуге. Суштина трговине утицајем као кривичног дела је да се за ово дело гони лице које само није у позицији да доноси и потписује одлуке, али може да утиче на некога ко те одлуке може правно да донесе. Али зашто се у пракси не гони онај ко је утицао на доношење незаконите одлуке, или је утицао да неко не изврши службену радњу, коју је по закону морао да изврши? Проблем је у доказивању, јер је лакше доказати да тај неко јесте извршио незакониту радњу или да није урадио неопходну закониту радњу, него утврдити ко му је то наредио.

Основна суштина корупције је супротност између личног и јавног интереса, а коруптивна кривична одговорност се односи на ситуације када извршилац користи своја овлашћења за лични интерес. Код нас се, нажалост, под корупцијом сматра само узимање и давање мита, иако је могућа и безготовинска корупција. То може бити и напредовање у послу и каријери као уступак за незаконито поступање.

5. МЕЂУНАРОДНЕ КОНВЕНЦИЈЕ ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ

Корупција је, такође, један од феномена који је уско повезан са прањем новца. Није претерано рећи да једно кривично дело корупције не постоји без прања новца и обрнуто. Слично, као и код осталих дела организованог криминала, Уједињене нације су и корупцији посветиле посебну пажњу, па је 2003. године донета Конвенција Уједињених нација против корупције. У

---

¹⁵ Т. Радовић, „Кривичноправни и криминалистички аспекти кривичних дела изнуде и уцене“, *Безбедност*, год. 38, бр. 2, 1996, 205.

Преамбули ове Конвенције државе уговорнице исказују своју забринутост због "проблема и претњи које корупција представља" како по институције и вредности, тако и стабилност сваког демократског друштва. Корупција се јасно доводи у везу са другим облицима организованог и привредног криминалитета, пре свега са прањем новца. Према Преамбули, корупција није више ствар појединачних држава, већ је постала много већи, међународни проблем са уливом огромних количина средстава. Због тога су се државе потписнице договориле да на један свеобухватан, глобалан начин, спрече, открију и предупреду овај облик криминалитета и у своја национална законодавства унесу ово делу, као и да пропишу одговарајуће казне.

Циљеви Конвенције су: "(а) да се унапреде и ојачају мере за ефикасније и успешније спречавање и борбу против корупције; (б) да се унапреди, олакша и подржи међународна сарадња и техничка помоћ у спречавању и борби против корупције, укључујући повраћај средстава; (в) да се унапреди интегритет, одговорност и правилно управљање јавним пословима и јавном имовином" (члан 1. Конвенције).

Поред докумената међународне заједнице, који су донети на глобалном (међународном) нивоу, треба указати да Србија, као и све европске државе, мора да поштује и примењује (хармонизује своје право) конвенције које су донели Савет Европе и Европска унија. С обзиром да је Република Србија приступила преговорима за улазак у Европску унију, да је овај процес трајан и, рекли бисмо, врло неизвештан, у нашем раду нећемо обрађивати директиве које је донео Европски савет, већ ћемо своју пажњу усмерити на Конвенције Савета Европе.

Конвенцију о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом је усвојио Савет Европе, 1990. године у Стразбуру (по томе се ова Конвенција, још назива и Стразбуршка конвенција), а ступила је на снагу 1993. године¹⁶. Конвенцију је саставио Европски комитет Савета Европе за проблем криминала (*European Committee on Crime Problems - CDPC*) и иста је ступила на снагу 1993. године. Касније је ова Конвенција проширена тзв. Варшавском конвенцијом из 1995. године, а донета је у циљу олакшавања међународне сарадње у истрази и проналажењу, замрзавању и одузимању прихода који је стечен организованим криминалитетом. Такође, она би требало да помогне државама потписницама да постигну висок степен ефикасности у борби против ове појаве, као и да употпуне и хармонизују своја национална законодавства. Стразбуршка конвенција јасно препознаје прање новца као дело организованог криминала и обавезује потписнице да у својим националним законодавствима криминализују ово дело, успоставе механизме

---

¹⁶ СР Југославија је ратификовала ову Конвенцију тек 2002. године.

за одузимање средстава која је добијена уз помоћ прања новца или имовине чија вредност одговара таквим приходима.

6. ПОЛИТИЧКА КОРУПЦИЈА У СВЕТУ И КОД НАС

У претходном делу нашег рада, указали смо да је организовани криминалитет, сигурно, један од највећих проблема савремене цивилизације, а његове последице по савремено демократско друштво огромне. Не треба изоставити ни чињеницу, да се он врши уз примену кривичних дела насиља, најгрубље кршење људских права, укључујући кривична дела против живота појединаца и у сталној је вези са политичком корупцијом. Управо, због тога, проблем организованог криминалитета није проблем само једне државе или локалне заједнице, већ је прерастао у проблем читаве међународне заједнице. У том циљу, она је крајем XX и почетком XXI века донела велики број докумената, како би се посветила пажња решавању овог проблема.

Уколико је држава економски нестабилна, то може отежати њену борбу против организованог криминалитета (самим тим и политичке корупције), што ће ојачати исти и допринети до још већег слабљења снаге државе. С обзиром да у земљама у транзицији постоји велики степен корупције државних органа, њихово деловање на спречавању организованог криминалитета је, најчешће, само делимично.

У кривичном законодавству Републике Србије од недавно постоји кривично дело давања и примања мита у вези са гласањем, јер се корупција доводи у везу са изборним поступком. Иако се и раније често говорило о малверзацијама у вези са изборима и изборним поступцима, до доношења ових законских измена, нико се није усудио да те коруптивне радње у вези са изборним поступком инкриминише. Зато оне представљају значајан искорак у регулисању ове материје. Кривично дело давања и примања мита у вези са гласањем настаје кад се понуди, да, обећа награда, поклон или каква друга корист, како би на изборе или референдум неко лице изашло да гласа или не или да гласа у корист, односно против одређеног понуђеног предлога. Дакле, извршилац овог дела може бити свако лице које наведеним радњама настоји да утиче на изборну вољу грађанина који располаже активним бирачким правом, те утиче на то коме ће он дати свој глас, односно који предлог ће подржати или не подржати.¹⁷

Политички аспект корупције је још једна околност која се мора узети у обзир приликом било које анализе овог негативног друштвеног феномена. Овај

---

¹⁷ М. Милошевић, "Измене и допуне антикорупцијског законодавства Републике Србије", *Избор судске праксе*, год. 28, бр. 4, 2020, 12-14.

аспект је видљив кроз повезаност органа државне власти и организованих криминалних група, које своју криминалну делатност заснивају на коруптивним радњама. Однос између политике и корупције, такође је двосмеран, јер колико корупција квари политику и морал једног друштва, исто тако и лоше политичке прилике у једној заједници представљају плодно тле за раст корупције.

У вишестраначким демократијама, каква је и Србија данас, посебно је актуелан проблем у вези са транспарентношћу финансирања политичких странака. „Нерегулисана област финансирања политичких странака отвара знатне могућности различитих злоупотреба, односно догађа се оно што се у теорији назива ‘клијентелизмом’, где је сваки политичар - посланик, или странка у целини, клијент свог богатог, моћног финансијера“.¹⁸

Међутим, само постојање правне уређености ове области показало се као недовољно, као и да је проблем у имплементирању оног што је прописано. Управо, на овој имплементацији је потребно улагати велике напоре.¹⁹ Последњих година је на свим нивоима интензивирано доношење различитих аката, прописа и конвенција, етичких кодекса и стандарда које је потребно примењивати у привредним и политичким активностима, а које су уведене са циљем превентивног деловања на свест политичких и привредних субјеката, како би се корупција спречила у самом корену. Дакле, нормативни оквир несумњиво постоји, али резултати примене у пракси, како у домаћим, тако и у међународним оквирима су скромни, судећи по бројним примерима корупционашких афера у које су укључени и светски и домаћи носиоци власти.

У борби да државна власт не уведе ригорозне мере против организованог криминалитета, криминалне групе настоје да повећају своју политичку контролу путем корупције и подмићивања власти. Уколико ове групе успеју да успоставе контролу над значајним привредним делатностима уз помоћ крупног капитала, они ће бити у стању да корумпирају политички процес одређених земаља и да намештају политичке кандидате, чија би администрација била више наклоњени њима²⁰. Организовани криминалитет има "позитиван" утицај на корупцију у целокупном привредном систему, а у првој линији, он утиче на финансијске институције. Ове негативне појаве потпуно блокирају политичке и економске реформе у земљама које се налазе у транзицији – тзв. "заробљавање државе". Добро су нам познати примери

---

¹⁸ Ј. Ћирић, „Корупција – проблеми и превазилажење проблема“, *Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије*, 2010, 43.

¹⁹ У Републици Србији ову област од 2011. године регулише *Закон о финансирању политичке активности*, „Сл. гласник РС“, бр. 43/2011, 123/2011.

²⁰ V. Tanzi, *Money Laundering and the International Financial System*, IMF Working Paper, International Monetary Fund, No. 96/55, 1996.

тајкунизације економије у Србији, где су "новопечени" богаташи утицали на државне органе и појединце (законодавну, извршну и судску власт) да доносе законе који су у њиховом интересу. С тог разлога, познати су бројни случајеви намештања приватизације, како у нашој земљи, тако и у многим другим земљама у транзицији. На нижем нивоу, вршило се подмићивање службеника у сврху лакшег добијања неких права или да би се избегло, односно одуговлачило, извршавање неких обавеза и слично²¹.

Изборни циклуси увек са собом носе велики број радњи које често добијају епитет коруптивних и незаконитих. Наиме, често се јавни функционери доводе у везу са злоупотребама службених и јавних функција, те је сваки изборни циклус под посебном лупом органа који се боре против корупције, а и законске измене су донеле нова кривична дела која третирају, управо, корупцију у контексту изборних процеса.

Година 2020. је била изборна година, када се бирао парламент и локалне и покрајинске власти у Србији. Према Извештају о раду Агенције за спречавање корупције за 2020. годину, у време трајање кампање, која је дефинисана као „скуп активности политичких субјеката које почињу од дана расписивања избора и окончавају се даном проглашавања коначних резултата“²², ефикасно се поступало у најдужем року од пет дана, изречене су четири мере објављивања препоруке за разрешење и седам мера упозорења за злоупотребу службеног положаја и јавних ресурса. Такође, изречено је пет мера упозорења и три захтева за покретање прекршајног поступка политичким субјектима због пропуста приликом вођења кампање.²³

У кампањи 2020. године, Агенција је први пут имплементирала мере нових законских одредби, које се тичу злоупотреба јавних функција, јавних ресурса, а уведен је нови, краћи, законски рок од пет дана за покретање поступка по службеној дужности од добијања пријаве. Агенција је обрадила укупно 50 предмета по пријавама против јавних функционера и водила 35 поступака против политичких субјеката. У тим поступцима, Агенција је позвала укупно 29 функционера да се изјасне о чињеницама које им се стављају на терет. Било је много пријава које нису имале за циљ да се заиста докаже и утврди постојање корупције, већ да се Агенција оптерети предметима који немају истинско правно упориште. Упркос томе, Агенција је сваку пријаву

---

²¹ Ж. Бјелајац, „Корупција као вид организованог криминала“, Право, теорија и пракса, Година XXV, Број 3–4, Правни факултет за привреду и правосудје, Универзитет Привредна академија, Нови Сад, 2008, стр. 47.

²² Закон о финансирању политичких активности, „Сл. гласник РС“, бр. 14/2022, члан 2 став 1 тачка 5.

²³ Г. Марковић, „Узроци политичке корупције“, *Hereticus*, Vol. 11, бр. 3/4, 2013, 95-99.

једнако третирао уз адекватну оцену приложених доказа и утврђивање чињеничног стања.

Из мноштва пријава које су у време кампање стално пристизале, произашле су четири мере за јавно објављивање препоруке за разрешење једног градоначелника, једног председника општине и два директора јавних предузећа. Донесено је седам мера упозорења за јавне функционере и то за једног градоначелника, председника општине, једног заменика градоначелника, три директора јавних установа и једног директора привредног друштва. Од тога, према извештају Агенције, један директор школе је осуђен на новчану казну од 50 хиљада динара.

Деветнаест пријава је Агенција окарактерисала као неосноване, а од 35 пријава поднетих због наводних повреда Закона, Агенција је донела само пет мера упозорења. Такође, Агенција је све време благовремено путем средстава јавног информисања упозоравала учеснике изборног процеса на недозвољене облике кампање и дала је посебан осврт на интернет кампању, повезивање кампање са тзв. хуманитарним радом (подела пакета хуманитарне помоћи и давање новца наводно угроженим грађанима), а такође је пажњу усмерила и на донације и новчане награде које су странке примале од појединаца, било да су они њихови чланови или не. У сврху контроле промотивне кампање у време изборне кампање, Агенција је посебно обучила 120 посматрача чији је задатак био да контролишу промотивне садржаје и предизборне активности.

Што се тиче судских поступка вођених у вези са изборима 2020. године, поднете су 24 кривичне пријаве, од тога 10 због фалсификовања изборних резултата, 6 због уништавања гласачког материјала, 5 због повреде права на глас, једна пријава за примање мита у вези са изборним поступком и једна пријава за сачињавање нетачних бирачких спискова и спречавање одржавања избора. Од тих 24 пријава, познат је исход само за једну, док су њих 23 остале без очекиваног судског епилога.

На територији Републике Србије влада један посебан облик корупције, тзв. политичке корупције, која подразумева употребу моћи од стране политичких моћника у сврху стицања личне противправне имовинске користи или користи за неко друго, са њим повезано, лице. Сваки носилац државне функције, који у свом раду узме, тражи или прими неку награду за свој рад, чини политичку корупцију. Ту се, углавном, поред корупције јављају и трговина утицајем и прекорачење овлашћења. Као видови политичке корупције се јављају мито, изнуда, кронизам, непотизам, пароксијализам, покровитељство, коришћење политичког положаја и утицаја у нечије име у замену за материјалну корист, уцена и проневера.

Спрега политике и корупције дерогира основне принципе владавине права и правне једнакости, а самим тим и остваривање и заштиту људских

права и слобода. Овај однос корупције и политике је најизраженији у изборним циклусима, кад се коруптивним радњама изиграва воља бирача. Корупција „бира“ носиоце државних функција кроз своју „интересну призму“, што значи да је њен циљ задржавање на власти корумпираних политичара, како би продужила властити век трајања и омогућила непромењене услове за незаконито и опортуно деловање. Власт, изабрана на овакав начин нема никакав морални кредибилитет, одлуке које доноси су подложне контроли и углавном не задовољавају глобалне, већ појединачне интересе или интересе уске групе. Отуда, политичка корупција води ка власти која не поштује основне демократске и људске вредности већ влада силом, полугама моћи и заводи страховладу, која се нарочито манифестује кроз медијски мрак и забрану стварања критичке мисли против њених носилаца.²⁴

ЛИТЕРАТУРА

Антоновић Р., Настанак и развој корупције, *Интермекс*, Правни информатор, бр. 9/2017, Београд, 2017.

Банеџе А., Нанна Р., Mullainathan S., „*Corruption*“, 2011, economics.mit.edu.

Бјелајац Ж., „Корупција као вид организованог криминала“, *Право, теорија и пракса*, Година XXV, Број 3–4, Правни факултет за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија, Нови Сад, 2008.

Виле М., *Римско право и његова актуелност*, Чигоја, Београд, 2001.

Вујовић С., Вујовић Т., „Мито и корупција на мапи света и Србије“, *Економски погледи*, Vol. 16, бр. 1, 2014.

Деретић Н., „Различити облици корупције у правној историји“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 1, 2012.

Закон о финансирању политичке активности, „*Сл. гласник РС*“, бр. 43/2011, 123/2011.

Јармаз-Рескушић И., *Судска корупција у републиканском Риму*, Правни факултет у Загребу, 2014.

Јеринић Н., *Заштита узбуњивача у циљу борбе против корупције – докторска дисертација*, Универзитет у Београду, Београд, 2020.

Јовановић С., *Доказивање кривичних дела корупције и прање новца*, Факултет за инжењерски менаџмент, Београд, 2019.

---

²⁴ Ј. Станојевић, Д. Димовски, И. Милић, „Утицај корупције на националну конкурентност“, *Право пред изазовима савременог доба*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2018, 50-51.

Марковић Г., “Узроци политичке корупције“, *Hereticus*, Vol. 11, бр. 3/4, 2013.

Милић Д., “Пантофлажа као посебан облик сукоба интереса јавних функционера у правном систему Републике Србије“, *Свеска за јавно право*, Фондација за јавно право, год. 9, Београд, 2018.

Милошевић М., “Измене и допуне антикорупцијског законодавства Републике Србије“, *Избор судске праксе*, год. 28, бр. 4, 2020.

Милошевић М., Антоновић Р., “Корупција као сметња друштвеном развоју Републике Србије“, *Међународна научна конференција Друштвено-економски развој и безбедност заједнице са акцентом на град Ваљево и Колубарски округ*, Ваљево, 2019.

Петровић Д., „Корупција – дефиниција и историја корупције кроз векове“, *Баишта Балкана*, <https://www.bastabalkana.com/2012/02/korupcija-definicija-i-istorija-korupcije-kroz-vekove>.

Радовић Т., “Кривичноправни и криминалистички аспекти кривичних дела изнуде и уцене“, *Безбедност*, год. 38, бр. 2, 1996.

Савић Б., „Корупција, начини испољавања и сузбијања у јавном сектору“, *Безбједност - Полиција - Грађани*, година XI, бр. 3–4, 2015.

Станојевић Ј., Димовски Д., Милић И., “Утицај корупције на националну конкурентност“, *Право пред изазовима савременог доба*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2018.

Tanzi V., *Money Laundering and the International Financial System*, IMF Working Paper, International Monetary Fund, No. 96/55, 1996.

Ћирић Ј., „Корупција – проблеми и превазилажење проблема“, *Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије*, 2010.

Prof. Dragan BATAVELJIĆ, ph. D

Full professor, University of Kragujevac, Faculty of Law

Ratomir ANTONOVIĆ, ph.D

Assistant professor, University "Union – Nikola Tesla",

Faculty of Law, Security and Management "Constantin the Great", Niš

Dragan ILIOSKI

POLITICAL CORRUPTION AS AN ESSENTIAL FACTOR OF HUMAN RIGHTS VIOLATIONS

Summary

The fact is that political corruption represents a significant problem both at the national and global level. It represents a complex phenomenon which affects a number of segments of the society - its economic development, as well as education, health, culture, national security, but, before all, the realization and protection of human rights and freedoms. There is no doubt that political corruption has existed for time immemorial, being the innate part of many social orders, but the approaches to fight this negative social phenomenon, both at national and global scale have not always been resolute. In that context, many authors have emphasized its duration from the ancient times (it was regulated by Roman law), until the present time. Due to extremely damaging effects of the corruption in general, particularly political corruption, in this paper the author presents in details the most common forms of corruptive behavior, such as bribery, fraud, nepotism, patoufflage, extortion and trading in influence.

The international community and every single country need to wage a constant war against this type of organized crime by adopting adequate laws and, before all, by implementing them in practice. Otherwise, legislative and incriminating activities against this negative trend will remain a dead letter. This requires a cooperation between all institutions at all levels, from the local communities to the global scene. In that context, a number of conventions were adopted in Europe and worldwide at the end of the 20th and the beginning of the 21st century aimed at preventing the corruption. The Republic of Serbia needs to harmonize its legislation to be in line with these documents, as well as to respect and implement the adopted norms. The corruption spoils the politics and ethics of a society, while the political corruption and unregulated financing of political parties leave the space for various forms of the institutional and financial abuse. Such fraudulent conduct blocks political and economic reforms since the corrupted politicians “do not want to interfere” and in this way obstruct the development of their country. The special attention should be given to election cycles which, by rule,

should result in population choosing the best - the most competent, honest and incorruptible representatives to lead them. If it is not the case, then, the members of parliament and the holders of the most important political and public positions will not be able, or will not want or dare lead their country into prosperity by “having mind of their own”. Instead, they will be just an instrument acting upon orders of their principals and will implement the policies defined by wealthy individuals or certain interest groups.

Keywords: human rights, politics, parties, corruption, campaign.